

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران

رشد گفتار و زبان کودک شما چگونه باید باشد؟

گفتار و زبان در زندگی انسان جایگاه ویژه و مهمی دارد. بدون این توانایی و مهارت، زندگی برای انسان های بسیار مشکل است. در این کتاب روند رشد طبیعی گفتار و زبان را بررسی می کنیم.

کاری از :

محدثه سادات هاشمیان

آسیب شناس گفتار و زبان

دانشگاه علوم پزشکی ایـــــران - دانشکده توانبخشی

بهار هزار و سیصد و نود و سه

فهرست مطالب :

صفحه ۳	حرف اول
صفحه ۴	مراحل فراگیری زبان و گفتار
صفحه ۶	درک گفتار
صفحه ۷	بیان گفتار
صفحه ۹	علائم خطر در رشد گفتار و زبان
صفحه ۱۱	حرف آخر

حرف اول :

انسان موجودی اجتماعی است و لازمه و ضرورت زندگی اجتماعی برقراری ارتباط می باشد. انسان بدون توانایی برقراری ارتباط قادر نیست که دانسته ها و تجربیات خود را به نسل های بعد منتقل کند. ارتباط بین انسان ها به دو شکل شفاهی و نوشتاری انجام می گیرد. گفتار شکل شفاهی و نوشتار شکل مکتوب ارتباط می باشد. برای برقراری ارتباط کلامی بین انسان ها ، وجود یک تشترک و وحدت در علائم و قرارداد ها لازم و ضروری است . این اشتراک و یکسانی علائم و قراردادها تحت عنوان زبان نامیده می شود. زبان عبارتست از مجموعه ای از علائم ، نشانه ها و قوانین حاکم بر استفاده از آن ها به منظور برقراری ارتباط. در صورتی که اشتراک زبانی بین گوینده و شنونده وجود نداشته باشد ، برقراری ارتباط بین این دو غیر ممکن خواهد بود . در حقیقت زبان پشتوانه هر گونه برقراری ارتباط از جمله گفتار و زبان است. گفتار علاوه بر نقش های ارتباطی ، دارای نقش های عاطفی و روانی نیز می باشد. انسان ها از طریق برقراری ارتباط گفتاری ، می توانند عواطف و احساسات خویش را به یکدیگر منتقل نمایند. به طور خلاصه می توان اظهار داشت که کاملترین ، رساترین و راحت ترین شکل برقراری ارتباط بین انسان ها گفتار می باشد و این ارتباط جنبه های مختلف اطلاعاتی، عاطفی و روانی را شامل میشود.

با توجه به اهمیت گفتار و زبان در زندگی هر فرد ، در این جا سعی بر این است تا شما والدین دلسوز و مهربان را با مراحل طبیعی رشد گفتار و زبان کودک آشنا شوید ، چرا که آگاهی از روند رشد طبیعی کودک در پیشگیری و یا مداخله زود هنگام در تاخیر و یا اختلال گفتار و زبان بسیار کمک کننده است.

مراحل فراگیری زبان و گفتار :

گفتار و زبان نیز مانند سایر ابعاد وجودی انسان به یکباره ایجاد نمی شود بلکه در طی مراحل ، به

تدریج ظاهر شده و رشد و تکامل می یابد.

کودک در بود تولد قادر به سخن گفتن نیست و نمیتواند در یک ارتباط کلامی شرکت کند. صدای گریه

کودک نشان دهنده نیازها و مشکلات جسمی اوست مثل گرسنگی ، درد و ناراحتی. به تدریج در سال های

اولیه دوران رشد ، کودکان زبان جامعه خود را فرا می گیرند و از زبان گفتاری برای برقراری ارتباط استفاده می

کنند.

قبل از بیان اولین کلمات ، کودک تولید صداها را آغاز می کند. کریستال (۱۹۹۷) آواسازی کودک را در ۵

مرحله به تفکیک توضیح می دهد:

۱. مرحله اول (تولد تا ۸ هفتگی) : صداهای زیستی پایه در اولین هفته های زندگی

کودک صداهایی را تولید می کند که منعکس کننده حالات و فعالیت های زیستی اوست. گرسنگی ، درد

و ناراحتی علت گریه اوست (سر و صداهای انعکاسی). سر و صداهای ناشی از تنفس و خوردن و دفع به

صداهای نباتی منجر میگردد. این صداها ناشی از مکیدن ، بلعیدن ، سرفه کردن و آروغ زدن است.

۲. مرحله دوم (۸ تا ۲۰ هفتگی): بغغو و لبخند زدن

بین ۶ تا ۸ هفتگی اولین صداهای بغغو تولید می‌شوند، زمانی که کودک در وضعیت آرامش قرار داشته باشد، صداهایی شبیه واکه‌های کوتاه (مانند _) ، صداهایی مشابه همخوان که در عقب دهان تولید می‌شوند (مانند غ) و کیفیت خیشومی دارند، تولید می‌کند. بتدریج این صداها با بسامد و گوناگونی‌های بیشتری تولید می‌شوند. علاوه بر این کودک به لبخندها و گفتار مادرش پاسخ می‌دهد.

۳. مرحله سوم (۲۰ تا ۳۰ هفتگی): بازی‌های صوتی

این بازی‌های صوتی، طولانی‌تر و با ثبات‌تر از بغغو کردن است. اجزاء آن شامل توالی‌های همخوان + واکه است که به طور پیاپی تکرار می‌شوند. صداهای خیشومی (مانند م) و سایشی (مانند س ، ش) در قسمت‌های مختلف دهان تولید می‌شوند.

۴. مرحله چهارم (۲۵ تا ۵۰ هفتگی): غان و غون

مجموعه‌ای از صداها با تکرار و ثبات بیشتر تولید می‌شوند (مانند با با با) که غان و غون تکراری نامیده می‌شود (با همخوانها و هجاهای یکسان). ریتم گفته‌ها و طول هجاها مشابه هجاهایی است که در گفتار شنیده می‌شود. گفته‌های غان و غون معنی ندارند. اما با کلماتی که در گفتار استفاده می‌شود شباهت دارند.

۵. مرحله پنجم (۹ تا ۱۸ ماهگی): گفته‌های آهنگین

گوناگونی در آهنگ و ریتم و تون صدا، مشخصات اصلی گفته‌های کودک هستند. والدین به این گفته‌ها معنی می‌دهند. مثل سؤال کردن، صدا زدن، سلام دادن، درخواست کردن. در این سن واژه‌ماندها آغاز می‌شوند.

فراگیری زبان دربردارنده دو مهارت یعنی توانایی درک گفتار دیگران و توانایی تولید گفتار دیگران می باشد. کودکان قبل از اینکه گفتار را به کار ببرند نیازمند درک کلمه و درک ساختار دستوری گفتار دیگران هستند.

درک گفتار :

بین ۲ تا ۴ ماهگی ، کودکان پاسخ به معانی آهنگ های مختلف صدا مانند خشم ، نرمی ، مهربانی و صداهای بازی گونه را آغاز می کنند.

حدود ۶ ماهگی گفته های مختلف مانند بای بای کن و دست بزن را درک میکنند و در مقابل سوال عکس العمل نشان می دهند. ممکن است برخی واژه های منفرد را تشخیص دهند مانند اسم اعضای خانواده.

اغلب کودکان در سال اخر زندگی چند کلمه را درک میکنند. در واقع کودکان قبل از اینکه زبان بگشایند و اولین کلمات را بیان کنند برخی کلمات را درک میکنند. به نظر می رسد اولین کلمه ای که کودکان به آن پاسخ میدهند نلم خودشان است.

حدود ۸ ماهگی کودک درک برخی عبارات مثل "بیا اینجا" را درک میکند. ۷ تا ۱۲ ماهگی اسم خود را می شناسد و کلمات اشنا را تشخیص می دهد. ۱۳ تا ۱۸ ماهگی از دستورات ساده پیروی می کند.

با افزایش سن واژگان درکی کودک بیش از پیش افزایش می یابد. واژگان درکی کودک بیشتر از واژگان بیانی اوست. اما برخی کودکان ممکن است کلماتی را بیان کنند که درکی از آن ندارند.

بیان گفتار :

کودک با بیان اولین کلمات ، استفاده از زبان گفتاری را برای برقراری ارتباط آغاز می کند. پیش از این ، کودک از حرکات دست ، حالت چهره ، گریه و آواسازی برای بیان نیازها و احساسات خود استفاده میکرد. اما با استفاده از کلمات او استفاده از زبان قانونمند جامعه خود را آغاز می نماید. کودک باید بتواند قوانین زبان مادری اش را یاد بگیرد تا در ارسال پیام شفاهی خود موفق باشد.

کودکان معمولاً اولین کلمات خود را در سنین ۱۰ تا ۱۵ ماهگی بیان می کنند .

سرعت افزایش واژگان بیانی کودک تا قبل از ۲۴ ماهگی به کندی پیش می رود و معمولاً بین ۱۵ تا ۲۴ ماهگی کودکان به توانایی بیان ۵۰ کلمه دست می یابند. حدود ۶۰ درصد از واژگان را اسامی تشکیل میدهند. اولین واژه های کودکان دارای ساختارهای ساده همخوان + واکه (مانند پا) ، همخوان + واکه + همخوان (مانند توپ) ، همخوان + واکه + همخوان + واکه (مانند بابا) هستند و معمولاً فهرست همخوان های مورد کاربرد ، محدود به همخوان های "پ" ، "ب" ، "ت" و "د" می باشد.

در سنین ۱۲ تا ۱۸ ماهگی ، کودک در هر گفته ، از یک کلمه استفاده می کند. لذا این مرحله از رشد گفتار را مرحله گفتار تک کلمه می نامند.

سرعت ظهور واژه های جدید حول حوش ۱۸ ماهگی و اغلب پس از کسب ۵۰ کلمه افزایش می یابد. این سرعت در افزایش واژگان ، انفجار واژگان نامیده می شود.

گفتار تلگرافی مرحله دیگری از ترکیب واژه هاست. در این مرحله ترکیب واژه ها ، فاقد حروف ، تکواژهای دستوری و تکواژهای مقید است. (مانند مامان آب ، بابا بده ، مامان پارک و ...)

برخی کودکان در حدود ۲ سالگی بیان جملات ۳ یا ۴ کلمه ای مثل سوالات ، دستورات ، عبارات و اظهارات را شروع می کند. در پایان ۳ سالگی جمله و عبارات ۴ یا ۵ کلمه از کودک شنید می شود. خطاهای گرامری از ویژگی های گفتار کودکان حدود ۴ ساله است. اما تا پایان ۴ سالگی خطاهای صرفی و نحوی کاهش می یابد. در پایان ۴ سالگی واژه هایی که ساختار ساده دارند درست تولید می شوند.

کودکان به تدریج در دستور زبان مهارت می یابند و گفته های طولانی را بیان میکنند. طول گفته با افزایش تعداد واژه ها و تعداد هجاها ، بیشتر می شود.

علائم خطر در رشد گفتار و زبان:

در جدول زیر علائم خطر در رشد گفتار و زبان را ملاحظه می کنید. توضیح بیشتر در مورد

جدول اینکه برای هر سن مشخص شده در جدول علایمی مطرح شده که در صورت مشاهده در

کودک خود باید هر چه سریعتر به مراکز گفتاردرمانی مراجعه نمایید.

عدم غان و غون کردن و یا عدم استفاده از صداهای هم خوان	۱۲ - ۱۵ ماهگی
استفاده کودک از تعداد محدودی از کلمات منفرد به طور خود به خودی ، عدم افزایش واضح در تعداد کلماتی که کودک به کار میگیرد	۱۸ - ۲۴ ماهگی
کودک گوش می دهد ولی دستورات را درک نمیکنند مگر اینکه همراه اشاره باشد ، کودک برای نشان دادن درخواست هایش به جای کلمات مشخص از اشاره یا صداهای توصیفی استفاده میکند ، کودک کلمات ۲ سیلابی یا ترکیبی را بیان نمیکنند.	۲ سالگی
کودک تلاش میکند کلماتی را بگوید ولی اکثر آنها را درک نمیکنند به نظر می رسد کودک صداهای ابتدا و انتهای کلمه را حذف میکند ، یا تعداد سیلاب های کلمه را کاهش میدهد. کودک از جملات ۲ - ۳ کلمه ای استفاد نمیکنند، دستورات دومرحله ای را درک نمیکنند ، صداهای " م پ ن ب و ه " را به وضوح تلفظ نمیکنند	۲.۵ تا ۲ سالگی
کودک در تکرار جملات ۴-۵ کلمه ای در ارتباط با فعالیتی که در آن شرکت داشته است ، مشکل دارد.	۳ سالگی
کودک اکثرا کلمات نا مشخص مثل آن ، آنها یا انجا را به جای نامیدن شیء ، افراد یا محل های خاص به کار میبرد. کودک حروف " د ، ت ، گ ، ک ، ف " را به وضوح تلفظ نمیکنند.	۳.۵ سالگی
کودک در بیان یک داستان ساده یا توضیح ماجرای که الان اتفاق افتاده است ، مشکل دارد	۴ سالگی

کودک حروف " ش ل ج چ " را به وضوح تلفظ نمیکند	۵ سالگی
کودک حروف " س ز ر " را به وضوح تولید نمیکند.	۶ سالگی

با توجه به مطالب گفته شده در صورت مشاهده هر گونه تاخیر یا اختلال در روند رشد گفتار و زبان کودک خود به مراکز گفتاردرمانی مراجعه کرده و مشکل خود را با اسیب شناس گفتار و زبان مطرح کنید.

حرف آخر:

گفتار و زبان در زندگی انسان جایگاه ویژه و مهمی دارد. بدون این توانایی و مهارت، زندگی برای انسان های بسیار مشکل است. در اینجا به طور مختصر به روند رشد گفتار و زبان پرداختیم، علاوه بر اینکه مراکز گفتاردرمانی و آسیب شناسان گفتار و زبان تخصصی ترین مراجع جهت مشاوره و مداخله در اختلالات گفتار و زبان هستند.

در صورت علاقه مندی به مطالعه بیشتر در این مورد میتوانید از کتاب های زیر استفاده نمایید:

* رشد گفتار و زبان در کودکان فارسی زبان / نوشته ناهید جلیله وند / نشر دانژه

* آسیب شناسی گفتار و زبان / نوشته بیژن شفیعی / ناشر راه کمال با همکاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

همچنین میتوانید علاوه بر بهره مندی از مطالب علمی در مورد گفتار و زبان، سوالات و مشکلات خود را با انجمن علمی گفتاردرمانی ایران به ادرس اینترنتی <http://www.slp.iranslp.ir> در میان بگذارید.

با سپاس

محدثه سادات هاشمیان

آسیب شناس گفتار و زبان

دانشگاه علوم پزشکی ایران